

Povijesni razvoj prostora gradskog predjela Meje u Splitu i postojeći prostorni konflikti na njegovu području

---

Tudor, Ambroz

Source / Izvornik: **Zbornik III. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, 2013, 53 - 58**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:183585>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

Povijesni razvoj prostora gradskog predjela Meje u Splitu i postojeći prostorni konflikti na njegovu području

Meje su smještene na jugoistočnom dijelu brda Marjan, njegov su najplodniji kvadrant koji se izvorno pružao od zapadne obale luke do uvale Kašjuna. Danas su Meje odmaknute od obale luke profiliranjem predjela Dražanac, Zvončac i Sustipan.

Svoje ime zahvaljuju jednom od najčešćih obilježja mediteranskog agrarnog krajolika, *mejama*, suhozidnim podzidima koji su podržavali zaravnate terase i razgraničavali posjede. Izvorna namjena prostora vidljiva je na svim vedutama, planovima i fotografijama Splita od 16. pa sve do početka 20. stoljeća. Među cijelim nizom veduta i planova 17. i 18. stoljeća, posebno se ističe Gironzijev plan iz 1784. godine. Nastao za potrebe suzbijanja velike kuge, koja je te i prethodne godine odnijela mnoge živote u Splitu, Gironzijev je plan začudno precizan.¹

Nagib terena Meja uzrokovao je pojavu nepravilnih, izduženih parcela radijalno postavljenih po izohipsama terena. Slično su postavljeni i putovi koje bilježi Gironzijev plan. Kuće predgrađa Veli Varoš ne prelaze put koji je kasnije pretvoren u Marasovića ulicu. Tek nekoliko kuća nalazi se južnije od spomenutoga puta, a posebno se ističe kuća Vujica koja dijelom ima osobine suburbanog ljetnikovca. Osim Marasovića ulice, na Gironzijevu planu prepoznatljiva je i ulica Dražanac, jedna od najstarijih splitskih ulica, koja je od ranoga srednjeg vijeka spajala benediktinski samostan sv. Stjepana s gradom. Navedena ulica nije usporedna s izohipsama kao druge ulice predjela, već prati obalnu crtu zapadnog dijela splitske luke. Pored njih je potpuno jasna trasa kasnijeg Šetališta Ivana Meštrovića koje se ipak drukčije vezuje uz dužobalni put: umjesto da se spajaju kod uvale Baluni, krajem 18. stoljeća ova se ulica spajala sa Sustipanskim putem (današnja ulica Dražanac) negdje na sredini trase. Uz navedene, Gironzijev plan prikazuje još dvije ulice u unutarnjem dijelu Meja koje se blago savijaju oko istočnih padina Meja, a čije trase se danas mogu djelomično prepoznati u pružanju ulica Mihanovićeve i Put Meja.

Tijekom 19. stoljeća javljaju se prve posve pouzdane snimke Splita. Katastarska izmjera iz 1831. pokazuje znatno preciznije ono što pokazuje i Gironzijev plan iz 1784. godine: agrarni prostor s ostatcima benediktinskog samostana na Sustjepanu i kaštetom Capogrosso smještenom na obali nešto zapadnije od Sustjepana. Među najranijim zahvatima na Mejama bilo je proširenje puta koji je povezivao grad s kaštetom Capogrosso, kasnije Meštrović, a koji je 1903. godine prilagođen prometu kočijom.²

U maloj uvali Dujmovica sagradio je F. Schiller 1914. godine poznati Pansion Schiller, prvu zgradu na Mejama poslije Kašteleta. Pansion je izvorno bio dvokatnica U-tlocrta, s naglašenim središnjim volumenom i prizemnim krilima. Volumeni su bili zaključeni sa šest terasa. Oko zgrada pružao se uređeni perivoj. Nažalost, projektant pansiona je zasađa nepoznat. Godine 1929. pansion je doživio nekvalitetne preinake kojima je kapacitet povećan za 18 soba. Značajni infrastrukturni radovi napravljeni su kako bi se poboljšao boravak kraljevske obitelji 1930. godine.³

Godine 1914. objavljen je plan Splita na kojem su prikazane glavne smjernice regulacijskog plana koji je tada bio u izradi. Uvriježilo se ovaj plan zvati Senjanovićevim planom prema Petru Senjanoviću, jednom od njegovih tvoraca. Koliko su Meje tada bile periferija grada govori činjenica da se ovaj plan jedva bavi tim prostorom. Plan predviđa novu zapadnu obalu te ulicu koja se na početku uvale Baluni razvija u snažnu komunikaciju prema zapadu. Dakle, današnja veza Obale kneza Branimira i Šetališta Ivana Meštrovića planirana je prvi puta 1914. godine u Senjanovićevu planu. Također je predviđeno i pružanje Marasovića ulice usporedno s obalom, što je pokušaj da se Meje reguliraju ortogonalno, odnosno da ne prate radijalno postavljene putove agrarnog podrijetla. Ovaj pokušaj neće uspjeti, a mreža Meja i danas ima jasnu radijalnost, usmjerenu pretežito u pravcu istok – zapad, naslijeđenu od nekadašnjih poljskih putova.⁴

Poslije Prvoga svjetskog rata – u Splitu završava tek 1922. godine mučnim povlačenjem talijanske flote s položaja ispred gradske luke – raspisuje se međunarodni natječaj za regulacijski plan Splita, a što je zapravo bio nastavak rada započetog 1910. godine. Natječaj je raspisan 1924., a plan je stupio na snagu u ožujku 1928. godine. Izradio ga je njemački urbanist Werner Schürmann.⁵ Prema ovom planu prostor Meja trebao je biti izgrađen samo na istočnom rubu i to od Marjanske šume na sjeveru do mora na jugu. Najveći dio bio je predviđen za stambenu izgradnju, dok su se na prostoru Zvončaca predviđali sportski tereni, uključujući i novi nogometni stadion. Na mjestu groblja na Sustipanu predviđena je velika zelena površina. Schürmann je odustao od Senjanovićeve težnje k ortogonalnoj mreži, a umjesto toga je mrežu Meja oslonio na radijalnost nekadašnjih poljskih putova, čega su posljedica i veliki izduženi blokovi, dok je ortogonalna mreža planirana samo na jednom manjem dijelu gdje je i ostvarena: prostor između Gunjačine, Šetališta Ivana Meštrovića, Puta Meja i Njegoševe.

Gotovo cjelokupni urbanizirani prostor trebao je biti građen rahlim blokovima s obiteljskim kućama ili manjim višestambenim zgradama za iznajmljivanje na većoj parceli kojom dominira zelenilo. Dopusštena visina je prizemlje i dva kata. Vrhunac tipologije gradnje koju promovira Schürmann su vile koje se pojavljuju između Šetališta Ivana Meštrovića i mora u uvalama Zvončac i Ježinac. Među njima se posebno ističe vila Tresić-Pavičić, kako kvalitetom arhitekture, tako još i više urbanističkom artikuliranošću.

Godine 1930. društvo Meje pokrenulo je akciju za raspis regulacijskog plana za Meje jer su već bili vidljivi elementi nagrdivanja prostora u postojećoj izgradnji.⁶ Drugi je razlog nedostatak strategije razvoja jer se, po raspisateljima, tek treba vidjeti pravac razvoja Meja. Program je utvrđivan sa *stručnjacima i ljubiteljima* Meja, a natječaj je bio gradske razine jer se smatralo da lokalni urbanisti i arhitekti najbolje poznaju stanje. Konkretni zadatci bili su sljedeći: odrediti putove (ceste i spojne putove), mjesto za kupalište u uvali iza Sustjepana, način gradnje i postotak izgradnje, predvidjeti regulaciju rovova bivšeg tupinoloma Bettiza i eventualno poboljšanje postojećih potoka.⁷

Natječaj je raspisan 1. studenoga 1930., a trajao je do 15. veljače 1931. godine. Doživio je potpuni neuspjeh, a društvo je od dvojice inženjera naručilo plan koji će dostaviti općini na usvajanje. Godišnji izvještaj govori o težnji društva za podizanjem umjetničkih paviljona na Mejama.⁸ Sljedeće, 1932. godine splitski arhitekti M. Radovanović i Lj. Mihajlović izradili su plan Meja. O odredbama i rješenjima njihova regulacijskog plana danas se ništa ne zna.⁹

Godine 1931. tadašnja je država donijela Građevinski zakon te odredila da se svi planovi moraju s njime uskladiti. Splitska općina revidirala je Schürmannov plan. Početkom 1936. poslan je na odobrenje u Beograd, a odobren je 1938. godine. Nešto prije, 22. srpnja 1937., plan je odobrila i splitska općina.¹⁰ Prostor Meja prema ovom je planu doživio ogromno proširenje građevne zone, moguće prema rješenjima plana Radovanovića i Mihajlovića iz 1931./1932. Građevna zona pružala se do visine uvale Zvončac, dok plan urbanizira Meje u cijelosti, uključujući i uvalu Kašjuni. Granica na sjeveru približno je Marangunićevo šetalište. Uzvisina oko Bambine glavice jedina je zelena površina predviđena na Mejama. Ukinuti su sportski tereni kod Sustipana i Zvončaca te prenamijenjeni u zelene površine. Ogroman prostor od Zvončaca do Kašjuna bio je predviđen za rahle, ozelenjene blokove na čijim se parcelama smjelo dizati jednokatnice, a čime se nadovezuje na prijašnja Schürmannova rješenja.

Nažalost, dokumenti društva Meje, kao ni tadašnje splitske općine, nisu sačuvani. Ponajbolji način da se utvrdi što je na Mejama sagrađeno između dva rata usporedba je plana grada iz 1951. s tzv. Senjanovićevim planom iz 1914. godine.

Godine 1914. na Mejama je bio izgrađen samo gornji, zapadni dio Marasovića ulice. Uz obalu taj plan donosi tada brojne industrijske pogone te groblje na Sustipanu. Plan iz 1951. g. pokazuje razbacanost izgrađenih djelova. Prostor između ulica Gunjačina, Meštrovićevo šetalište, Dražanac i Put Meja najgušće je izgrađen.

Osim navedenog, na Mejama se gradilo ponajviše uz ulice Pod Kosom, Meštrovićevo šetalište te manje uz Supilovu. Gotovo sve do Kašjuna bile su razasute poneke kuće kao

posljedica plana koji je stupio na snagu 1937. Velik arhitektonsko-urbanistički doprinos Mejama daje i Ivan Meštrović koji podiže svoju veliku, neoklasicističku vilu, danas znanu kao Galerija Meštrović i preuređuje Kaštelet Capogrosso.

Nedugo poslije Drugoga svjetskog rata Split pristupa novom planiranju razvoja. Godine 1951. donosi se Direktivna osnova.¹¹ Prema generalnim smjernicama izgradnja na Mejama je smanjena u odnosu na izgradnju iz 1937., ali je još uvijek pozamašna: od ulice Pod Kosom do današnjeg Meštrovićevo šetališta, te od Bambine glavice do zapadne obale luke. U odnosu na prije spomenuti plan iz građevinskog je područja otpala obalna zona između Meštrovićevo šetališta i mora, iako su na tom području ostvarena ponajbolja djela splitske stambene arhitekture između dva svjetska rata. Također, otpada svaka gradnja na Kašjunima i u okolici.

Direktivni plan iz 1951. kasnije je detaljnije razrađivan čime se za područje Meja predvidjela heterogena uporaba prostora: stambena, hotelska, rekreativna i sportska.

Poslije Drugoga svjetskog rata javlja se ideja koja je nepoznata predratnom Splitu: promatranje Marjanskog poluotoka kao jedinstvene cjeline i njegovo jedinstveno urbanističko promišljanje. S druge strane, kontinuitet ranije urbanističke misli separatnog promatranja pojedinih dijelova Marjanskog poluotoka, posebice Meja i Spinuta, kao i pritisci svakodnevnog života – ponajviše tadašnje političke elite – doveli su do situacije raspolućenosti u kojoj je jedan te isti prostor promatran gotovo istodobno na dva različita načina: kao subordiniran cjelini Marjanskog poluotoka i kao zasebna prostorna cjelina.

Godine 1953. društvo Marjan osniva posebno povjerenstvo koje sastavlja program pripremnih radnji za raspisivanje natječaja za regulacijski plan Marjana.¹² Istodobno teku pripreme za plan Meja kao jednog od obalnih naselja. Rad na izradi plana Meja započeo je 1958. izradom programske urbanističke studije prema kojoj je trebala biti 1/3 individualne i 2/3 kolektivne izgradnje.¹³

Program natječaja morao se referirati i na odredbe Direktivnog plana iz 1951. godine. Posebna pozornost bila je namijenjena prostoru između Marjanske šume i stambene zone koja je trebala biti hortikulturno uređena, dok je između priobalja i Marjana trebalo otvoriti zelene usjeko. Ti su usjeci smatrani jednim od najvažnijih problema natječaja.

Natječaj za Meje raspisan je sredinom ožujka 1959. godine. Natječaj je bio pozivni i u njemu su sudjelovali Urbanistički institut NRH, splitski Urbanistički biro, te biro Arhitekt na čelu s Vukom Bombardellijem. Prva nagrada nije dodijeljena, a Urbanistički institut NRH i Urbanistički biro iz Splita podijelili su drugu nagradu. Na čelu žirija bili su Nikola Dobrović i Josip Seissel.

Urbanistički institut NRH ponudio je veliko vrtno naselje individualne izgradnje, posve na tragu planova od prije Drugoga svjetskog rata. Urbanistički biro Split nudi rješenje koje je podijelilo Meje na komplementarne zone stanovanja, turizma i rekreacije. Iznenađuje Bombardellijevo rješenje s petnaesterokatnicama i višestambenim meandrima. Nešto kasnije, ovaj je autor u novinama napao druga rješenja.¹⁴

Žiri je donio odluku o dodjeli samo druge nagrade za dva različita rješenja, tako da se tada javlja i struka bez jasnog

stava. Nešto kasnije je Urbanističkom birou u Splitu prepustena izrada definitivnog rješenja jer su njihovi prijedlozi bili najbliži programu natječaja.¹⁵

Konačni plan je 1962. izložen javnosti, a usvojen je krajem 1964. godine. Detaljni podatci o njegovim odrednicama, objavljeni su nedugo poslije usvajanja plana. Objavljena maketa i plan pokazuju da je riječ o rahloj izgradnji koja se ponavlja i razrađuje odrednice Direktivnog plana iz 1951. godine. Građevno područje pruža se gotovo do Bambine glavice s pretežitim višekatnim zgradama kolektivnog stanovanja. Na području od Vile Dalmacija do istočnih obronaka Bambine glavice predviđena je hotelska izgradnja u većim međusobno povezanim volumenima. U isto vrijeme donešen je i plan hortikulturnog uređenja prostora između Ježinca i Kašteleta, rad Smiljana Klaića, čime je taj prostor, prema odredbama Direktivnog plana, izdvojen iz građevinske zone, što začuđuje jer je između dva svjetska rata započela njegova vrlo kvalitetna urbanizacija. U tom planu predviđena su dva velika parka na prostoru Sustipana i Zvončaca. Između Zvončaca i Ježinca predviđeni su teniski tereni i manji bazen. Bazen na Jadranu se proširuje, a na Zvončacu se uređuje kupalište. Važan je element ovog plana pretvaranje današnjeg Šetališta Ivana Meštrovića u pješačku ulicu, dok je kolna prometnica trebala biti uspostavljena sjevernije od današnjeg šetališta.¹⁶

Odmah nakon usvajanja društvo Marjan pokreće inicijativu da se cijelo područje Marjana namijeni rekreaciji, a da se buduća gradnja može odobriti tek kada bude gotov plan za cijeli Marjan. Spomenuta inicijativa društva Marjan samo je dio rasprava o očuvanju Meja u povodu izrade plana, a koje su u javnosti započele 1960., kada je Niko Armanda iznio stav o iznimnoj osjetljivosti lokacije i potrebi da se Mejama sačuva dominantna pejzažna kvaliteta.¹⁷

Izvaninstitucionalna stručna javnost Splita tada je smatrala da se Meje ne trebaju prepustiti stambenoj ili bilo kojoj drugoj izgradnji, ili je ona treba smanjiti na najmanju moguću mjeru, o čemu svjedoči izložba o Marjanu iz 1963. u Muzeju grada Splita, a koja je zamišljena kao prosvjedna izložba povodom plana Meja. U prosincu 1963. godine u *Slobodnoj Dalmaciji* izlaze dva teksta: 7. prosinca tekst Frane Gotovca i 11. prosinca Duška Kečkemeta koji su paradigmatički za tadašnje dileme oko uređenja Meja.¹⁸ Suštinu problema jednostavno je izrazio Gotovac kao dilemu treba li *grad prodrijeti u Marjan ili Marjan u grad*. Kečkemetu je to prvi u nizu sličnih tekstova o Mejama i Marjanu općenito.¹⁹ Daleko je rezolutniji od Gotovca, protivni se svakoj gradnji, smatra da Meje trebaju ostati krajolik, integralni dio Marjana.

Konkretan doprinos izložbe bilo je ustanovljenje povjerenstva za Marjan, sastavljenog od istaknutih političara i urbanista, koje je trebalo razraditi program natječaja na osnovi dokumenata izloženih na izložbi, kao i rasprava koje su pratile izložbu.

Rasprave o Mejama nastavljene su tijekom priprema plana Marjana, odnosno borba protivnika gradnje poslije donošenja plana za Meje prebačena je na pripreme plana za Marjan. Već je prije spomenuto da su prve pripreme za plan Marjana započele 1953., kada je ustanovljeno posebno povjerenstvo koje je trebalo obaviti pripreme radnje za raspisivanje natječaja. S njim je trebalo krenuti 1954. godine, međutim ci-

jeli je postupak iz nepoznatih razloga zaustavljen. Isti posao ponovno je započet 1959., kada Urbanistički biro iz Splita započinje pripreme za plan Marjana kao gradskoga rekreacijskog područja. Rad na pripremi natječaja potrajao je do 1965. godine.

Velik doprinos zaštiti Marjana bila je odluka Republičkog zavoda za zaštitu prirode, od 16. prosinca 1964., o zaštiti Marjana u kategoriji park-šume.

Početak srpnja 1965. činilo se da će natječaj napokon krenuti, međutim, do natječaja ni tada nije došlo. Početkom prosinca 1966. godine prihvaćen je program u kojem su inkorporirani svi do tada prihvaćeni planovi za prostor Marjana: planovi Spinuta, Meja, obalnog pojasa Meja i zapadne obale luke. Program je usvojen i razrađen, zakazan je natječaj za razdoblje između 15. siječnja i 30. lipnja 1966., međutim ni tada natječaj nije bio raspisan.

Godine 1967. javlja se Neven Šegvić s projektom HSM: Hotelski sistem Marjan. Naime, pod egidom gradnje na mjestima antičkih kolonija ili naseobina, Šegvić je zamislio gradnju velikih hotelskih sklopova duž cijele jadranske obale. Na području Splita to je bilo na Mejama, oko Bambine glavice i Kašjuna iako tamo nije bilo antičke kolonije. Značajno je da je program HSM predviđao znatno veće kapacitete nego i jedan plan prije i poslije njega. Krajem 1967. godine kreće se s natječajem za Marjan jer se pojavio zainteresirani financijer natječaja, splitsko turističko poduzeće Union turist-Dalmacija, koje je zapravo bilo zainteresirano za gradnju hotela. Konačno je natječaj raspisan u studenome 1968. godine.

Na natječaj je prijavljeno pet radova: tri iz Splita, jedan iz Ljubljane i jedan iz Beograda. Pobjednik natječaja bio je tim Urbanističkog zavoda Dalmacije kojeg su sačinjavali N. Lušić, Đ. Mitrović, F. Mudnić i V. Uhlik. Hortikulturno rješenje izradio je D. Grgurević, a prometno T. Kozomar.

Nakon razdoblja razrade i usuglašavanja, plan je usvojen u svibnju 1973., dakle 20 godina poslije prvih priprema. Plan je podijeljen u nekoliko poglavlja, a i samim površnim pregledom može se zaključiti da je struja »za gradnju« odnijela prevagu. Predviđeno je nekoliko zona: rekreacija ponajviše na prostoru koji je definiran kao park-šuma, obalni pojas namijenjen kupanju i sportovima, hotelska izgradnja kao prateći element kupališnih i kulturno-povijesnih sadržaja, javni kulturni i znanstveni sadržaji, ugostiteljstvo kao prateće nizu primarnih sadržaja. Posebno je zanimljiva stambena zona koja je i proširena za današnje Kaskade u odnosu na prijašnji plan Meje. Također je predviđen centar stambene jedinice Meje na prostoru između Galerije Meštrović i MHAS-a. Posebna pozornost posvećena je kolnom i pješačkom prometu. Zanimljivo je da predviđa hidrobusni prijevoz s desetak postaja niz Marjanski poluotok.²⁰

Generalni urbanistički plan Splita koji je stupio na snagu 1978. godine prihvaća postavke prijašnjih planova. Posljednji plan koji se tiče prostora Meja, prije donošenja važećeg GUP-a, je »Prostorni plan područja posebne namjene poluotoka Marjan u Splitu«, koji je stupio na snagu 1991. Načelo kojeg se držao bilo je zaustavljanje širenja stambene zone u odnosu na zonu zaštite. Međutim, čak i uz takvo načelo ovaj plan predviđa manja proširenja stambene zone imajući u vidu zahtjeve vlasnika zemljišta. Predloženi su novi botanički vrt i arboretum oko Bambine glavice i Pleća, novi

zoološki vrt i prirodoslovni muzej južno od Sedla, smjernice za uređenje Zvončaca i Sustipana, smjernice za hotelski kompleks kod Vile Dalmacije i izgradnju akvarija zapadno od Vile Dalmacija. Plan ponovno aktualizira ideju gradnje žičare od zapadne obale do vrha Telegrin.²¹

Poslije osamostaljenja Hrvatske donešen je niz malih planova za prostor Meja koji bitno ne zadiru u prostorne postavke i odnose postavljene u prijašnjim planovima,²² a slično je i sa sadašnjim GUP-om koji ne mijenja prijašnje postavke iz čega valja zaključiti da je plan Marjana iz 1973. do danas temeljan za područje Meja.

Danas su Meje paradigma urbanističkog i arhitektonskog Splita 20. stoljeća: mjesto koje posjeduje ponajbolja urbanistička i arhitektonska ostvarenja, ali i najgora, prostor koji baštini kuće Tresić-Pavičić i Ferić, Galeriju Meštrović i zgradu MHAS-a, ali i pregusto izgrađene blokove te bespravnu izgradnju na rubu park-šume Marjan. Razlog tome treba tražiti u različitom urbanističkom promišljanju Meja između prijeratnog razdoblja i onoga poslije Drugoga svjetskog rata. Meje su prije rata zamišljene kao područje vila i obiteljskih kuća i ono što je prema toj koncepciji sagrađeno iznimno je kvalitetno. Poslije Drugoga svjetskog rata dovodi se u sumnju ideja da se Meje uopće tretiraju kao građevinsko područje, odnosno traži se sagledavanje Meja kao integralnog dijela poluotoka Marjan, namijenjenog odmoru i rekreaciji. Ta je ideja sve više jačala, tako da se građevno područje u odnosu na plan iz 1937. sve više smanjuje. S druge strane, nastavlja se prijeratna ideja Meja kao građevnog područja, ali ne samo kao ekskluzivnog prostora vila i obiteljskih kuća već se sada traži i mjesto za kolektivno stanovanje te za hotelske sadržaje.

Najkarakterističniji oblik poslijeratne izgradnje, kolektivna izgradnja, na Mejama dominira na sjeveroistoku gradskog predjela. Gradnja iz razdoblja 60-ih godina pomiješana je s obiteljskim kućama. Nešto kasnije sagrađene su stambene peterokatnice projektanta I. Radića. Poseban su primjer kolektivne izgradnje tzv. Kaskade Đermana Mitrovića sagrađene sredinom 70-ih godina. Često napadane zbog »tepih« gradnje na delikatnom području gdje su generacije urbanista tražile zelene prodore od Marjana prema obali, doživjele su djelomičnu transformaciju ozelenjavanjem velikih terasa. Najsvjetliji trenutak gradnje poslije Drugoga svjetskog rata zgrada je Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika projektanta Mladena Kauzlarića, sagrađena 1976. godine.

Prostorni problemi na Mejama gotovo se obavezno odnose na izgradnju privatnih kuća i višestambenih građevina. Zapadno od Galerije Meštrović prostire se nekoliko blokova recentne gradnje koja još uvijek ima određeni rezidencijalni karakter, a započela je krajem 50-ih godina. Kuće u prvom redu ovih blokova, uz samo Šetalište Ivana Meštrovića, jedine su još donekle građene prema načelu vrtnoga grada. Smještene su uz sjeverni rub parcele s vrtom pred glavnim pročeljem, kojeg od ulice dijeli kameni podzid pružen gotovo duž cijeloga Šetališta. Iza prvog niza kuća nalaze se ponajviše višestambene građevine koje su visinski i tlocrtno predimenzionirane. Parcele nisu hortikulturno uređene, a kuće se nalaze na nedovoljnoj udaljenosti jedna od druge. Iako je zamišljen kao predio obiteljskih vila, nije se uspio ostvariti takav karakter. Glavni razlog je premala parcela i preambiciozna, dijelom i bespravna gradnja, koja je osudila

ovaj dio Meja na gubitak urbane kvalitete kakav se nije trebao dogoditi.

Posljednje gradnje na Mejama nalaze se na njihovim sjevernim rubovima. Gradnja na tom području isključivo je gradnja obiteljskih ili manjih višestambenih građevina, ponekad izražene ambicije u oblikovanju, ali koja tek rijetko izbjegava zamku predimenzioniranosti.

Prave konfliktne situacije u prostoru nalaze se u najsjevernijim ulicama, Mihanovićevoj i ulici Pod Kosom.

Mihanovićevo zapadno od tunela je prostor tlocrtno i visinski prevelikih kuća, gusto poredanih jedna uz drugu, smještenih neposredno uz samu ulicu. Često oko kuća nema zelenila; ni vrtova ni predvrtova, ni ogradnih zidova koji kuću dijele od ulice. Oblikovanje je potpuno neprimjereno ambijentu s obiljem pseudostilskih i pogrešno interpretiranih tradicijskih oblika.

Ulica Pod Kosom smještena je neposredno uz granicu park-šume Marjan. Cijeli je niz bespravnih kuća unutar zaštićene zone. Tipologija i kvaliteta arhitekture uz ovu ulicu posve je neujednačena, a prostor je daleko od bilo kakvoga ozbiljnijeg urbanističkog uređenja.

Za zaključiti je, dakle, da je temeljni problem planiranja i gradnje na Mejama poslije Drugoga svjetskog rata taj što se ne uspijeva naći jasan i dosljedan stav, za razliku od prijeratnog Splita koji je takav stav imao. Pratiti povijest izgradnje Meja od 1945. kretanje je kroz teško prohodno područje duboko oprečnih mišljenja i interesa koji su za posljednicu imali beskonačne rasprave, sukobe te nedorečenosti i nedosljednosti u planiranju. Planovi su često rađeni izvan realnih okvira, a sama gradnja nerijetko je (bilo u cjelini ili u detalju) bespravno izlazila iz planskih smjernica.

Sve zajedno će na kraju donijeti – osim arhitekture javne namjene – više-manje poražavajuću sliku izgradnje na Mejama poslije Drugoga svjetskog rata.

Bilješke

- 1 DANICA BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, Tlocrt Splita izrađen 1784. godine, u: *Kulturna baština*, 5–6 (1976).
- 2 GORAN BORČIĆ, Marjan nekada – iz fototeke Muzeja grada Splita, Split, 2005., 90.
- 3 GORAN BORČIĆ (bilj. 2), 60.
- 4 STANKO PIPLOVIĆ, Doprinos Petra Senjanovića uređenju staroga Splita, u: *Kulturna baština*, 7–8 (1978.); ROBERT PLEJIĆ, Petar Senjanović i plan iz 1914. godine, u: *Petar Senjanović – splitski planer i graditelj: iz ostavštine u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu*, Split, 2007., 162.
- 5 DAROVAN TUŠEK, Arhitektonski natječaji u Splitu 1918–1941, Split, 1994., 32–42.
- 6 DAROVAN TUŠEK (bilj. 5), 74, 75.

7

Nepoznati autor, Regulacioni plan Meja, u: *Novo doba*, 31. X. 1930., 6.

8

Nepoznati autor, Glavna godišnja skupština društva Meje, u: *Novo doba*, 31. III. 1931., 5.

9

Nepoznati autor, Glavna godišnja skupština društva Meje, u: *Novo doba*, 24. V. 1932., 8.

10

SLAVKO MULJAČIĆ, Urbanistički razvitak Splita i regulacioni planovi od početka 19. stoljeća do 1944., u: *URBS*, 6 (1965.–1966.)

11

BUDIMIR PERVAN, Direktivni urbanistički plan iz 1951., u: *URBS*, 6 (1965.–1966.)

12

DAROVAN TUŠEK, Arhitektonski natječaji u Splitu 1945–1995, Split, 1996., 201.

13

DAROVAN TUŠEK (bilj. 12), 104.

14

Nepoznati autor, Urbanističko rješenje Meja, Spinuta i Poljuda, u: *Slobodna Dalmacija*, 5. III. 1960., 14.

15

Nepoznati autor, Predloženo da se regulacija Meja povjeri urbanističkom birou, u: *Slobodna Dalmacija*, 21. III. 1960., 5.

16

Detaljno o planovima Meja i Marjana u DAROVAN TUŠEK (bilj. 12), 103–112; 201–209.

17

NIKO ARMANDA, Tri urbanistička problema Splita, u: *Slobodna Dalmacija*, 19. III. 1960., 17.

18

FRANE GOTOVAC, Marjan – gradski park?, u: *Slobodna Dalmacija*, 7. XII. 1963., 4; DUŠKO KEČKEMET, Meje – dio parka Marjan ili dio stambenog Splita, u: *Slobodna Dalmacija*, 11. XII. 1963., 4.

19

DUŠKO KEČKEMET, Borba za grad, Split, 2002., 189–193, 281–284, 301–304, 389–392, 517–521.

20

GERMANO MITROVIĆ, Urbanistički plan poluotoka Marjan u Splitu, u: *Čovjek i prostor*, 1 (1974.), 12–14.

21

DAROVAN TUŠEK, Marjan u splitskim urbanističkim planovima, u: *Marjane, naš Marjane*, (ur.) Ivo Lozić, Split, 2001., 107–115.

22

PUP područja stambene jedinice Meje – zona M3 (Službeni glasnik Grada Splita br. 2/92); PUP na području stambene jedinice Meje – zona M4 (Službeni glasnik Grada Splita br. 2/92); PUP na području stambene jedinice Meje – zona M2 (Službeni glasnik Grada Splita br. 5/92); PUP područja galerije Meštrović – Kašteleta i okolnog prostora – Crikvine (Službeni glasnik Grada Splita br. 2/93 i 1/97); PUP područja oko škole »Meje« – unutar stambene jedinice Meje u Splitu (Službeni glasnik Grada Splita br. 2/93 i 1/94); DPU prostora sjeverno od križanja ulice A. Mihanovića i Supilove ulice na području Meja (Službeni glasnik Grada Splita br. 5/00).

1. F. Gironzi, Plan Splita, detalj zapadne obale luke i istočnog dijela Meja, 1784.

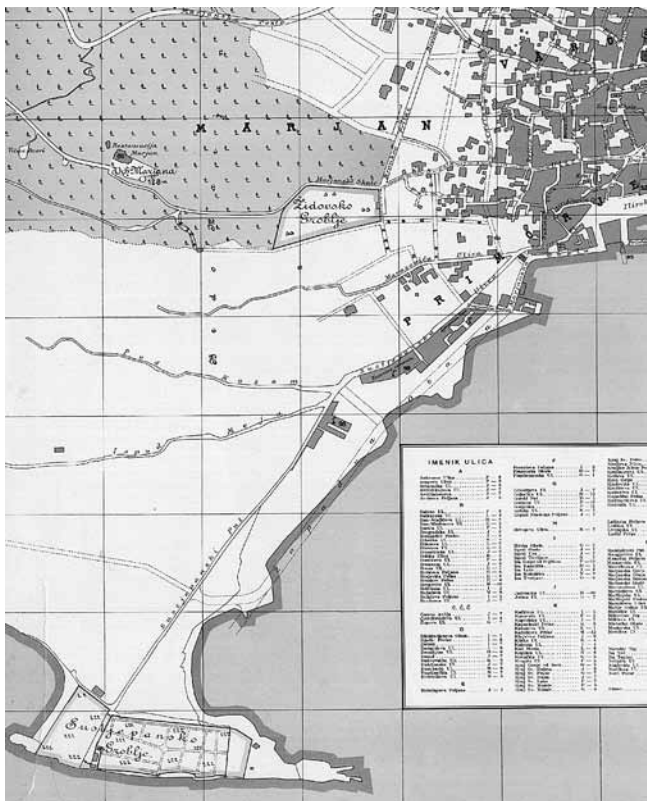

2. Izvorni izgled pansiona Schiller, danas Vila Dalmacija, oko 1914.

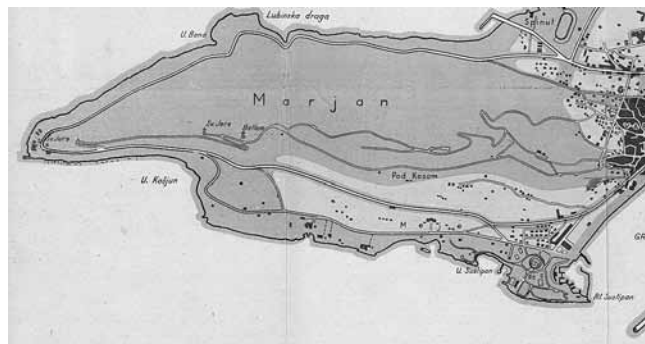

4. W. Schürmann, Regulacijski plan Splita, detalj Meja, 1928.

Problemi odnosa prema prostoru I.

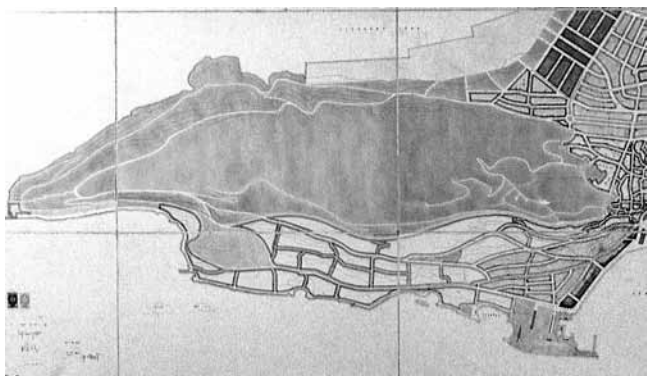
3. Senjanovićev plan Splita, detalj zapadne obale luke i istočnog dijela Meja, 1914.

7. Direktivni plan Splita, detalj Marjanskog poluotoka, 1951.

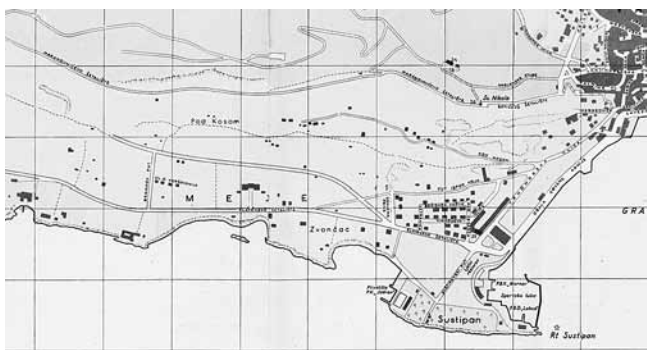
8. Plan Meja, maketa, 1964.

5. Regulacijski plan Splita, detalj Marjanskog poluotoka, 1937.

9. Pogled na istočni dio Meja sa Sustipanom i Zvončacem, oko 1920.

6. Plan grada Splita, detalj Meja, 1951.

10. Pogled na istočni dio Meja sa Sustipanom i Zvončacem, oko 1960.